

NOI TEHNOLOGII: O EXPERIENȚĂ DE EDUCAȚIE PRIN CERCETARE

Zolotariov Elena, dr., conf. univ., Facultatea de Drept și Științe Sociale, USARB

In this article the author puts in the attention of professionals in education a package of innovative practices for implementation - the product of our long-term scientific and experimental explorations regarding the possibilities of spiritual and moral stimulation of learners in the context of school education.

The project recommends an original conception of pedagogical intervention embodied in a practical system of educational activities focused on facilitating the feeling and living the acts as an emotional psychologically and spiritual phenomenon – the premise of any effective actions with formative finality.

Keywords: *humanised education, reconfiguration of the educational act, reconsidering curriculum.*

Umanizarea școlii – un imperativ și prioritate-cheie pentru progres în efectuarea reformelor
Schimbările produse în societatea contemporană accentuează teama de o potențială dezumanizare a lumii ca rezultat al progresului tehnic, legitimând cerințele imperative ale unei intervenții educative umanizatoare, nu doar eficiente.

În *Raportul către UNESCO al Comisiei Internaționale pentru Educație în secolul XXI* unul dintre mesajele esențiale stipulează principiul fundamental, conform căruia educația trebuie să contribuie la dezvoltarea multilaterală a fiecărui individ - minte și trup, inteligență, sensibilitate, simț estetic, asumarea responsabilității și adoptarea unor valori spirituale. Comisia reiterează că tuturor indivizilor trebuie să li se ofere posibilitatea să-și dezvolte o gândire critică independentă și să-și contureze propriile criterii de judecată, astfel încât să poată decide singuri ce atitudine să adopte în diferitele circumstanțe ale vieții, iar „învățământul (educația formală) trebuie să pună la dispoziția elevilor și a studenților instrumentele, conceptele și referințele pe care le furnizează progresul științific și paradigmele contemporane” [1].

Sistemul educațional actual, din păcate, tinde să avantajeze acumularea de cunoștințe, în detrimentul altor aspecte, cum ar fi, cel cu referire la competențele unei persoane de a conviețui împreună cu ceilalți conform valorilor și principiilor responsabilității morale; capacitatea de a manifesta respect față de demnitatea tuturor ființelor umane, oricare ar fi identitatea lor religioasă sau etnică. În consecință, astăzi ne confruntăm, prea des, cu diverse crize sociale, manifestări de agresivitate și violență în relațiile interumane. Renașterea idealurilor spirituale și morale se află printre cele mai importante obiective care ar putea să dea roade, în plan de comportament social, de-a lungul întregii vieți a individului uman.

Se impune, în mod urgent, umanizarea învățământului de toate nivelurile, prin formarea sufletească a omului, motivându-l și ajutându-l pe elev să-și cultive o mentalitate pozitivă și să reușească „să se ridice până la starea de revelație spirituală, culturală” („*Făclia*”, 25 martie 2016). Școala trebuie prin programele sale să acorde suficiente oportunități pentru a ajuta tineretul în modelarea mișcărilor sufletului, dinamizarea vieții morale, inspirându-i și îmbogățindu-i sentimentele. Este vital ca o asemenea viziune să inspire și să guverneze reformele actuale în educație, atât în ceea ce privește conținutul, cât și metodele de intervenție.

Cunoscut lucru că inovațiilor, ca forțe motrice ale schimbării, trebuie să li se acorde un loc deosebit pentru ca sistemul educațional național să se poată interconecta la necesitățile sociale contemporane.

Dezvoltarea și implementarea tehnologiilor pedagogice în baza cercetărilor științifice se impune ca un imperativ, dar și o oportunitate, pentru asigurarea integrării cercetării-inovării cu procesele educaționale în desfășurare. Am evidențiat această idee prin sintagma „*educație prin cercetare*” din titlul acestei lucrări, aplicând-o la domeniul didacticii educației spirituale/morale a preșcolarilor și elevilor claselor primare.

Sugestii vizând reconfigurarea opticii actului educativ. În baza propriei cercetări venim cu o nouă abordare în măsură să răspundă problemelor imediate din spațiul revigorării elementului spiritual-sufletesc și umanist în învățământul școlar. Ideile cheie sunt reflectate în lucrarea E. Zolotariov *Educația spirituală/morală în școala post-modernă: Exigențele unei noi viziuni* din prezenta culegere (2016).

Scopul lucrării de față vizează concentrarea atenției pe pachetul de progres în implementarea proiectului, cu referire la treapta primară a învățământului (faza copilăriei între 5/6 și 8-11/12 ani) [8; 5].

Noul concept plasează în centrul preocupărilor educatorului/învățătorului *procesul de cunoaștere, asimilare și interiorizare* a modelului social, deci și personal important de cugetare (de judecată), de „cântărire” a soluțiilor alternative în situații problematice-conflictuale, după logica armonizării consecințelor anticipate emoțional a faptei pentru bunăstarea lăuntrică a subiecților acțiunii. Experiența ne-a demonstrat că doar stăpânirea acestei cunoașteri îi va permite copilului să „descopere”, de unul singur, contradicția (necorespunderea) dintre dorințele și interesele altui om și cele personale, conștientizând sensul moral autentic al comportamentului și devenind apt de a se autodispune interior spre realizarea scopului moral în situații specifice [6; p.25-28].

„Conectarea” proceselor interne la condițiile externe ale educației funcționează în cazul dat ca un instrument modern care generează energie suplimentară în sensul facilitării spiritualității și moralității educabililor. Îl vom stimula pe copil din punct de vedere intelectual, impulsivându-i deschiderea către altă persoană, către lumea exterioară, axându-ne pe alte norme, valori, reguli de teorie și metodă pedagogică.

Noi cunoaștem paradigma educației tradiționale, care scoate în prima linie a discursului pedagogic *conformarea* la normele de comportament etico-moral, înaintate din exterior. *Noua optică* de dezvoltare a tehnicii pedagogice în proiectul dat, se concentrează pe managementul integrat al resurselor și a sarcinilor didactice în trei direcții: *prima*-însușirea cunoștințelor sistemice privind valoarea morală a faptei, modul justificat din punct de vedere social de cumpănire a acesteia; *a doua* - stăpânirea procesului intern de conștientizare morală a comportamentului în baza reperelor idealului social-semnificativ și *a treia*-consolidarea modului de judecată morală competentă în curs de asimilare în procesul de analiză și evaluare a acțiunilor altora și personale față de ceilalți.

Noua paradigmă corelează cu conceptul educațional modern, care centrează acțiunea de influență educativă pe persoana celui educat, semnificând o complementare a metodologiei tradiționale cu sistemul de activitate educativ-didactică a elevilor. Acest sistem include activități definitorii pătrunderii (descifrării, conștientizării) valorii morale a unei fapte prin analiza, comentarea acesteia, apelând la repera idealului universal de conduită morală.

Pe plan psihologic putem vorbi despre constituirea unui tip de gândire morală, caracterizate prin două poluri ale evoluției sale: cel tehnologic (ca schemă logico-verbală moral justificată de modelare a cugetării, a judecății morale) și cel filosofic (ca element al cunoașterii sensului moral al vieții umane). De remarcat, că termenul „gândire morală” include nu doar simple operații logice, dar și fenomene afective, sintetizând elementele intelectual și emoțional, precum și conștientizarea prealabilă a elementelor lingvistico-comunicaționale.

Practica ne-a demonstrat că este posibilă, dar și imperioasă trezirea la viață a spiritului libertății de gândire, care stă la baza recunoașterii (descoperirii) de către copil a laturii etico-morale a acțiunilor față de altă persoană, față de mediul înconjurător. Se creează oportunitatea dobândirii de către elev a unor *cunoștințe sistemice* despre valoarea morală a acțiunilor, despre modalitățile de raționare a lor pe criterii morale și de realizare în practica de zi cu zi. Aceste cunoștințe (reprezentări) etice poartă *caracter generalizat*, fixând valoarea morală a cinstei, bunătății, nobleței ș. a. nu a persoanei concrete, dar a cinstei în general, nobleței în general, ca trăsături de personalitate, adică acele valori generale pentru toți oamenii, către care trebuie să tindem în permanență.

Accente noi în modelarea demersului pedagogic. Caracteristicile de bază ale noului demers evocă opțiunile pentru sprijinirea copilului în a deveni un membru responsabil al societății, a-și dezvolta un sentiment de empatie și grijă pentru alții, a dobândi abilități de a-și forma, exprima, justifica opiniile, în special, pe filiera moralității, a asculta cu respect și a manifesta toleranță față de opiniile altora. Ideea proiectării funcției de *autoeliberare, autonomizare, autoafirmare progresivă* a individului uman pe dimensiunea vieții spirituale/morale în cadrul unui proces pedagogic special organizat constituie nucleul noii concepții de renovare a curriculumului oficial și a modului de organizare a instituției educative în vederea implementării lui.

Regândirea curriculumului în viziunea noastră ar trebui să însemne, prioritar, *dezvoltare*, dat fiind că esența spirituală și morală cu care copilul este înzestrat de la natură tinde spre ascensiune, având un impuls interior de exprimare și maturizare [7]. Sarcina centrală a programului curricular specializat o va constitui, prin urmare, *manifestarea, dezvoltarea, avântul stării spiritual-sufletești interne* a individului – surse și forțe călăuzitoare ale întregii vieți umane, inclusiv a puterii morale, precum și a puterii copilului de a-și pune în acțiune propriile soluții. *Rezultatul final* al educației speciale: *cotitura* gândirii elevului spre înțelegerea nevoii de a avea grijă nu doar de propriile necesități și cerințe ci și de cele ale oamenilor din jur, precum și dezvoltarea dorinței, conștientizate pe plan intern, de a efectua acțiuni specifice în acest sens. Programul de instruire specializată recomandă un *sistem de sarcini* bine definit, a căror realizare va fi realmente asigurată și de etapele de învățare, și de succesiunea lecțiilor, și de metoda de predare.

Obiectivul general al Programului specializat se concretizează în două *obiective* principale:

1. Trezirea *interesului* copilului față de cunoașterea laturii morale a comportamentului, *dorinței* interioare conștiente de a *manifesta* o atitudine morală practică față de mediul înconjurător. Acesta este obiectivul de bază, a cărui implementare este complet subordonată structurii programului de studiu și metodelor de predare.

2. Inițierea copilului în *cultura* conștientizării morale a acțiunilor, care implică: (a) cunoașterea esenței morale a experienței sociale de interacțiune cu ceilalți; (b) experiența creativă a judecării morale în rezolvarea problemelor; (c) redarea experienței de cugetare asupra comportamentului și comunicării, prin mijloace verbale.

Obiectivul de formare a *deprinderilor practice* de comportament moral este prezentat în programul specializat într-o măsură mult mai mare, decât în cele oficiale. Se preconizează ca în asimilarea unor concepte etice să fie create condiții pentru dezvoltarea, prin abilitate, a acțiunilor practice la copii. De exemplu, formarea conceptelor de sensibilitate, generozitate, dreptate, etc. îl vor implica pe copil în aplicarea manifestărilor relevante în situații imaginare și reale.

Concomitent, se va apela direct la *sentimentele copilului*, dezvoltându-le capacitatea, abilitatea de a *vedea* cu Inima, a *accepta* cu Inima, a *înțelege* cu Inima, a *suferi* – calități interpretate în studiul de față ca fiind „înțelepciunea Inimii” sau „cultura Inimii”. Pornind de la ideea că educația culturii Inimii este o educație a moralității și spiritualității (Șalva Amonașvili), proiectul oferă un complex de modele de tehnici specializate, înserate sub genericul „Deschide-te, Inimă, și spre Cer și spre Pământ” [5, vol. I, p.123-155].

Aranjamentul didactic al instruirii speciale presupune utilizarea unor proceduri de *scoatere în lumină a inteligenței emoționale*, care, potrivit experților, acoperă o gamă largă de competențe ale copiilor: un nivel avansat de autocunoaștere, înțelegere empatică, stăpânire de sine, o relație mai armonioasă cu lumea exterioară [3]. Funcționarea mecanismului utilizării forței inteligenței emoționale în formarea metodei corecte de conștientizare de către copil a calității morale a unei fapte asigură cheia pentru obținerea acestui rezultat.

Cercetarea gândirii morale sub aspect teoretic a impulsionat dezvoltarea abordării ei pedagogice în termeni de *competențe*, care vor fi conjugate obișnuit cu *valorile* și cu *atitudinile*, prin intermediul unor *sarcini speciale*: a) competențe de inteligență emoțional-practică; b) competențe cognitiv-raționale; c) competențe lingvistice-comunicative [5, vol. II, p.74-87]. Prin „competențe” subînțelegem aici integralitatea cunoștințelor, capacităților, atitudinilor, care se manifestă expromt în soluționarea unor probleme cu conținut moral (Carl Roegiers, M. Călin, S. Cristea); cunoștințe care au devenit operaționale (M. Călin, I. Gînga, E. Istrati); capacitatea intelectuală cu posibilități de transfer și care se asociază cu componente afective și atitudinale, de motivare a acțiunii (P. Popescu-Neveanu). Sistemul de scopuri și obiective preconizate vor fi realizate pe etape, în cadrul unor moduli de studiu special selectate, cu o tematică bine definită, având titlul comun *Curați la suflet și în faptă*:

I. Cum gândim și simțim ci inima? (13 unități didactice);

II. Știi să-ți cumpănești faptele? (15 unități didactice);

III. Ce alegi să faci? (13 unități didactice);

IV. Urmezi calea binelui? (6 unități didactice).

Obiectivele de referință, ca exprimări explicite a rezultatelor învățării pe domenii experiențiale, sunt formulate pentru fiecare din numărul total de 47 de teme. Domeniile experiențiale (modurile curriculare) transcend granițele dintre discipline, care în contextul curriculumului specializat se întâlnesc cu domeniile tradiționale de dezvoltare a copilului: domeniul psihomotric, domeniul limbajului, domeniul socio-emoțional, domeniul cognitiv.

Activitățile desfășurate în cadrul cursului de formare educativ-didactică sunt adevărate ocazii de *învățare bazată pe soluționarea problemelor* din practica de viață a copilului. Metoda de învățare relevantă este un algoritm moral ajustat, care proiectează traseul cognitiv, prin intermediul căruia „acționând după una și aceeași prescripție”, orice elev va rezolva problema solicitată [2, p.89]. Copilul formulează soluții ipotetice privind cauzele sau relațiile dintre circumstanțele examinate și apoi le verifică în baza aplicării modelului logico-verbal de judecată morală, în curs de asimilare, pe care îl va consolida și în contextul *aplicațiilor practice* din experiența cotidiană, preconizate în programul de instruire. Rezultate: rezolvare de probleme, gândire critică, gândire creatoare.

Tot ceea ce întreprind copiii în cadrul desfășurării cursului de formare educativ – didactică este modelat astfel, de parcă urmează a fi prezentat Domnului din Cer, Îngerilor păzitori, spre judecată. Discipolii vor învăța să simtă și să vadă, prin lumina și simțurile Creatorului. Estimând faptele personale și a celorlalți prin spectrul valorilor netrecătoare, copii vor dobândi cunoștințe etice profunde, care facilitează cunoașterea de sine, a lumii înconjurătoare și a Divinității. În consecință, discipolii programului specializat vor deveni capabili să adune în inimile lor lumina moralității și a inteligenței. Așa vom ajunge să favorizăm capacitatea de autoafirmare și atitudine critică a copilului față de propriile puncte de vedere și planurile personale de perspectivă pe dimensiunea morală. Efectul va fi obținut prin asigurarea *intonației* lecțiilor, în sens de mijloc de expresivitate, provenită din integrarea creativă a tehnicilor de predare, care, la rândul său, se bazează pe „atmosfera psihologică”, impulsivă de modelarea specifică a designului pedagogic al activităților educațional-didactice [5, vol. II p.88-214].

Orice moment al lecției, conform noii tratări, își are pornire în trăirea interioară, în munca sufletului copilului, evenimentele abordate fiind pătrunse, în primul rând, cu emoția, însoțită de autoactualizarea cugetului prin gândire. Lecțiile de viață spirituală/morală, odată organizate și cugetate, îi vor ajuta copilului să descopere lumea din jurul său, ajungând să-și conștientizeze propria existență... Cele simțite, trăite și gândite la lecție vor deveni trăire spirituală, o parte depunându-se în baza conștiinței, altă parte trecând în zona subconștientului și supraconștientului. Se creează oportunități pentru înălțarea spiritului uman [4] sub influența unui model de învățământ special conceput și special organizat.

Demersul *evaluării* performanțelor va fi unul specific, întrunind atât cunoașterea valorilor imanente idealului moral național și universal, cât și capacitatea copilului de a reinterpretă sensul moral al faptelor utilizând corect formula logico-verbală de judecată morală. Indicator de performanță devine și aspectul verbalizării, posibilitatea copilului de a-și exprima opțiunile, asigurând centrarea valorică a faptelor, prin intradeschiderea spre limbajul spiritual-moral. În analiza rezultatelor obținute vor fi identificate două linii principale: a) evidențierea proprietăților esențiale ale modelului social-semnificativ de comportament și b) argumentarea corectă a valorii morale a acțiunilor.

Generalizând, vom remarca că grație îmbunătățirilor operate în cadrul desfășurării cercetării și a transformării efective a proceselor de instruire va deveni posibilă facilitarea capacității subiectului de a fi flexibil, mobil, pentru a se autodepăși și crea o lume a toleranței, a respectului și a compasiunii. Aceasta îi va servi ca o platformă pentru eliminarea riscurilor și pericolelor cu care umanitatea actualmente se confruntă.

Bibliografie:

1. *Comoara lăuntrică: Raportul către UNESCO al Comisiei Internaționale pentru Educație în secolul XXI*/coord: Jacques Delors; trad. De Radu Andriescu și Radu Pavel Gheo. Iași: Ed. Polirom, 2000.
2. Cristea, S. *Dicționar enciclopedic de pedagogie*. Vol. I A-C. București: Didactica Publishinf Hause, 2015.
3. Goleman, D. *Inteligența emoțională. Leadership*. București: Curtea veche Publ., 2007. 320 p.
4. Torralba, F. *Inteligența spirituală*. București, 2012.
5. Zolotariov, E. *A Vedeă cu Inima, manual – suport pentru promovarea reperelor spiritual-morale în practica învățământului modern*. Vol. I-II. Chișinău: Tipografia „Reclama”, 2014 (Biblioteca „Meșterul Manole”).
6. Zolotariov, E. *Plăzmuind un suflet nobil*. St. Integrat de Etică pentru preșcolari și elevi: Manual pentru profesorul-educator. Chișinău, 2005. 216 p.
7. Амонашвили, Ш. *Школа жизни*. Издательский Дом Шалвы Амонашвили. Приложение к журналу „Народное образование”.
8. Золотарева, Е. *К вершинам нравственности*. Системная модель инновационного образования. Кишинев: SA „Типография Reclama”, 2012. -344 p. (Biblioteca „Meșterul Manole”).
9. Золотарева, Е. *Педагогические условия осознания ребенком–дошкольником нравственной ценности поступка*: Автореф. дис. ... канд. пед. Наук, Исслед. центр семьи и детства. Москва, 1993.16 с.